

Henna Pöllänen, Satu Ruuth

TUKIHENKIÖ- JA TUKIPERHETOIMINNAN TAVOITTEET JA SEURANTA

Opinnäytetyö
Sosionomi AMK

2017

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Henna Pöllänen & Satu Ruuth	Sosionomi (AMK)	Toukokuu 2017
Opinnäytetyön nimi		
Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan tavoitteet ja seuranta		41 sivua
Toimeksiantaja		
Kouvolan kaupunki		
Ohjaaja		
Lehtori Auli Jungner		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyössä tarkastellaan lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden myöntämää sekä vapaaehtoisten että ammatillisten tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan tavoitteita ja seurantaa. Lisäksi työssä pyritään selvittämään, kuinka toimintaa pystyisi kehittämään sosiaalityöntekijöiden mielestä.</p> <p>Työssä selvitetään myös lapsiperheiden sosiaalityön osuutta tukihenkilötoiminnassa ja sitä, kuinka asiakkaalla on mahdollisuus saada tukihenkilö tai tukiperhe, vaikka hänellä ei ole lastensuojelun asiakkuutta. Opinnäytetyössä on lähdetty hakemaan vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin: minkälaisia tavoitteita tukimuodolle asetetaan, miten tavoitteiden saavuttamista seurataan ja kuinka sosiaalityöntekijät toivoisivat palvelua kehitettävän.</p> <p>Sosiaalityöntekijöiden toimintaa määrittää lastensuojelulaki. Laki määrittelee sen, kuinka toimintaa toteutetaan palvelujärjestelmän sisällä. Sosiaalihuoltolaki määrittelee lapsiperheiden sosiaalityön asiakkaiden kanssa tehtävää työtä.</p> <p>Tutkimus toteutettiin ryhmähaastatteluna ja yksilöhaastatteluna, joihin osallistui yhteensä neljä sosiaalityöntekijää. Lapsiperheiden sosiaalityöstä kaksi sosiaali-ohjaajaa avasi haastattelussa heidän toimintaansa. Tutkimustuloksista nähdään, kuinka tärkeänä toimintamuotona tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa pidetään. Sosiaalityöntekijöiden mukaan palvelu on perheiden mieleinen ja varhaisella puuttumisella voidaan ennaltaehkäistä suurempia ongelmia.</p> <p>Kehittämisen kohteena nähtiin sosiaalityöntekijöiden oman arvioinnin riittämättömyys siitä, saako asiakas ammatillisen tukihenkilön vai vapaaehtoisen tukihenkilön. Kehittämisen kohteena nähtiin myös vapaaehtoisten tukihenkilöiden riittäminen kasvavassa tukimuodossa, jossa asiakkaat tarvitsevat vahvempaa tukea.</p> <p>Lapsiperheiden sosiaalityössä kehittämisen kohteena nähtiin vapaaehtoisten tukihenkilöiden ja tukiperheiden arvostaminen ja tukeminen, jotta heidät saadaan pidettyä mukana tärkeässä tukimuodossa.</p>		
Asiasanat		
tukihenkilö, tukiperhe, lastensuojelun avohuolto, lapsiperheiden sosiaalityö		

Author (authors)	Degree	Time
Henna Pöllänen & Satu Ruuth	Bachelor of Social Services	May 2017
Thesis Title		
The objectives and monitoring of the support person and support family		41 pages
Commissioned by		
City of Kouvola		
Supervisor		
Auli Jungner, Senior Lecturer		
Abstract		
<p>In this thesis, we were exploring the purposes and monitoring of support persons and support families both in the statutory and voluntary sector. The aim was also to find out from social workers; how they believe these services could be improved.</p>		
<p>This research also explored the links between statutory social work and the provision of support worker services; how clients could have access to a support person or a support family even without being under the child protection procedures. This thesis aims to answer the following research questions: What kind of outcomes does this service aim for, how are these outcomes monitored, and how social workers wish this service were further developed.</p>		
<p>Social worker's practice is defined by Child Protection Act. This act defines how these services are provided within the statutory service system. Social Care Act defines the work that is being done with children and families.</p>		
<p>This research was carried out via group interviews and individual interviews, with four social workers. Two social care workers working with children and families also described their work to us. The results of this research will provide evidence of how important support person and support family services are seen. According to social workers, these services are appreciated by families, and early intervention can prevent difficulties from becoming worse.</p>		
<p>Development need identified was the inadequacy of social workers making an assessment on the client's need whether a support person from voluntary or a statutory sector is necessary. Another development need is having robust enough voluntary support persons, in a service provision where clients need more complex support.</p>		
<p>In social work with children and families, the development need found is appreciating and supporting voluntary support workers and foster families, so that they can remain a part of the provision of important service.</p>		
Keywords		
support worker, support family, child welfare open care, social work with children and families		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LASTENSUOJELU	6
2.1	Lastensuojelun avohuolto	8
2.2	Lapsiperheiden sosiaalityö	9
3	SUUNNITELMALLINEN ASIAKKUUS	12
3.1	Palvelutarpeen arviointi	12
3.2	Asiakassuunnitelma	13
4	TUKIHENKILÖ JA TUKIPERHE	14
4.1	Vapaaehtoinen tukihenkilö	14
4.2	Ammatillinen tukihenkilö	15
4.3	Tukiperhe	16
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
5.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	17
5.2	Aikaisemmat tutkimukset	18
5.3	Tutkimusmenetelmä	19
5.4	Haastattelumenetelmä	20
5.5	Haastattelulomakkeen sisältö ja rakenne	21
5.6	Aineiston analyysi ja tulkinta	22
5.7	Tutkimuksen eettisyys	24
5.8	Tutkimuksen reliaabelius ja validius	25
6	TUTKIMUSTULOKSET	26
7	TULOSTEN YHTEENVETO	33
8	POHDINTA	37
	LÄHTEET	40

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan tavoitteellisuutta sekä tavoitteiden toteutumisen seuranta. Mielenkiinnon kohteena on se, minkälaisia tavoitteita toiminnalle asetetaan, kuinka toiminnan toteutusta ja tavoitteita seurataan sekä miten toimintaa voisi kehittää.

Opinnäytetyön aihe nousi esiin toisen opinnäytetyön kirjoittajista tehdessä harjoittelua sekä myöhemmin sijaisuutta lastensuojelulaitoksessa. Lastensuojelulaitokseen sijoitetuille nuorille oli myönnetty tukihenkilö ja nuoremmille lapsille tukiperhe lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa lastensuojelunlaitoksen ohjaajan roolissa seurattuna heräsi kysymyksiä, voisiko toiminta olla tavoitteellisempaa. Tukihenkilöt ja tukiperheet tekevät tärkeää työtä lasten ja nuorten kanssa. Selkeiden tavoitteiden asettamisella voivat molemmat osapuolet saada tapaamisista enemmän hyötyä. Säännöllinen tavoitteiden tarkastaminen asiakkuuden aikana voi parantaa asiakkaan asioiden etenemistä ja edesauttaa asiakkaan kuntoutumista niin, että palvelu voidaan päättää. Palvelun päättäminen on tärkeää, jotta tukihenkilöt ja -perheet vapautuvat uusille tuettaville. Haastattelimme lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöitä, jotka myöntävät tukihenkilöpalveluita asiakkaille. Haastatteluiden avulla selvitimme, millaisia tavoitteita toiminnalle on asetettu, ja kuinka niitä seurataan. Haastattelun lopuksi kysyimme vielä, kuinka sosiaalityöntekijät haluaisivat kehittää toimintaa.

Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta on lastensuojelun avohuollon yksi tärkeimmistä tukimuodoista ja siksi aihe on mielestämme erittäin ajankohtainen. Lisäksi lapsiperheiden sosiaalityössä käytetään kyseistä tukimuotoa ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä. Tukimuodolla pyritään puuttumaan nuorten tai perheiden tilanteisiin varhaisessa vaiheessa, jotta lastensuojelun toimenpiteisiin ei tarvitsisi ryhtyä. Kouvolassa ennaltaehkäisyyn pyritään panostamaan, koska se on tärkeää lasten ja nuorten tilanteiden kannalta ja se on kustannuksiltaan edullisempaa kuin mahdolliset myöhäisemmän vaiheen lapsen tai nuoren sijoitukset tai huostaanotot. Lastensuojelussa ja lapsiperheiden sosiaalityössä ovat käytössä sekä vapaaehtoiset tukihenkilöt että ammatilliset tukihenkilöt.

Tuomme työssämme esiin myös lapsiperheiden sosiaalityön, koska se on

suhteellisen uusi palvelumuoto lapsiperheille, joilla ei ole tarvetta lastensuojelun asiakkuudelle. Lapsista ja nuorista on tärkeää pitää huolta ja panostaa heihin varhaisessa vaiheessa. Mielestämme on tärkeää, että jokainen lapsi tai nuori saa rinnalleen edes yhden turvallisen aikuisen, joka tarjoaa nuorelle aikaa ja turvaa olemassaolollaan.

Toivomme, että haastattelemalla sosiaalityöntekijöitä ja kirjoittamalla opinnäytetyön saimme heidät ajattelemaan omaa työtään uusista näkökulmista. Tuloksien näkyemisellä ja pohdintoilla voidaan toivottavasti parantaa tukimuodon käytettävyyttä oikea-aikaisesti ja riittävän suurella panostuksella. Voimme mahdollisesti käyttää tutkittavaa tietoa myöhemmin työllistyessämme sosiaalialalle ja toivomme, että tutkimuksesta on hyötyä sekä sosiaalityöntekijöille, jotka myöntävät asiakkaille tukihenkilöitä avoimuuden tukitoimenpiteenä, kuin myös lapsiperheiden sosiaalityön työntekijöille. Tukihenkilöinä ja tukiperheinä toimivat voivat myös saada opinnäytetyöstä apua yhteistyöhön viranomaisten kanssa.

2 LASTENSUOJELU

Lastensuojelun kohteena ovat aina olleet turvattomat lapset. Lasten turvattomuuden tunne ja kokemukset ovat muuttuneet aikojen kuluessa, ja nykyään turvattomuuden syitä ovat lasten pahoinvointi sekä lasten laiminlyönti. Nämä voivat ilmetä erilaisina oireiluina, turvattomuuden kokemuksina ja ongelmina. Lasten ja nuorten suojelun tarpeeseen vaikuttavat niin vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat kuin erilaiset vuorovaikutuksen ja tunne-elämän ongelmat, psyykkiset ongelmat ja koulunkäyntivaikeudet. Ajalle ominaista on, että lapsen tai nuoren ongelmaan ei ole yhtä syytä, sillä useat eri tekijät vaikuttavat lapsen tai nuoren kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. (Kananoja, Lähteenen & Marjamäki 2011, 173–174.)

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417). Lastensuojelussa tulee olla mahdollisuus käyttää erilaisia tukitoimia ja sovittaa niitä lapsen ja perheen tarpeisiin. Käytettävissä olevista keinoista tulee valita se, joka on lievin tapa puuttua

perheen yksityisyyteen ja jonka arvioidaan auttavan parhaiten ja oikea-aikaisesti lasta ja perhettä heidän yksilöllisyys huomioiden. (Kananoja ym. 2011, 177–178.)

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lastensuojelu voi olla lyhytaikaista, jonkin kriisin läpikäymistä tai mahdollisesti lastensuojelun asiakastyö voi jatkua koko lapsen lapsuusajan. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma, jossa käydään läpi, mitä lapsen tai nuoren elämässä halutaan tukea ja mihin hän tarvitsee tukea itsenäisesti tai yhdessä perheen kanssa. Asiakassuunnitelmaan kirjataan tavoitteet sekä sosiaalityöntekijän myöntämät tarvittavat avohuollon tukitoimet. Tavoitteiden saavuttamista seurataan säännöllisillä tapaamisilla sosiaalityöntekijän kanssa. Lastensuojelun tulee aina olla tavoitteellista toimintaa, jolloin asiakassuunnitelmaan tulee kirjata huolellisesti työntekijän ja asiakkaiden yhteisesti sopimat tavoitteet sekä keinot niiden saavuttamiseksi. (Kananoja ym. 2011, 174; Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Lastensuojelua on kehitetty ajan kuluessa useilla eri tavoilla vastaamaan paremmin tarkoitukseen ja kysyntään. Uusia työvälineitä- ja menetelmiä on tuotu lastensuojelun pariin ja palveluja sekä palvelujärjestelmiä on uudistettu. Lastensuojelussa varhainen ongelmien tunnistaminen ja niihin puuttuminen korostaa lastensuojelun lisäksi muiden toimijoiden vastuuta lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisessa. Lastensuojelun yhtenä tavoitteena on viranomaisten välisen yhteistyön tehostaminen ja eri toimijoiden vastuunotto varhaisessa puuttumisessa, jossa jokainen toimija tietää roolinsa ja toimii sen edellyttämällä tavalla. (Laiho 2007, 132–133.) Avohuollon yhtenä tukitoimena on tukihenkilön myöntäminen nuorelle. Tukihenkilön avulla pyritään puuttumaan mahdollisiin ongelmiin varhaisessa vaiheessa, jolloin ongelmat eivät ole keenneet kasvaa liian suuriksi. Varhaisella puuttumisella ja avun tarjoamisella voidaan nuoren toiminta muuttaa toivottuun suuntaan. Opinnäytetyössä keskityimme lastensuojelun avohuollon tarjoamaan tukihenkilötoiminnan tarkasteluun tavoitteiden ja toiminnan seurannan kannalta.

2.1 Lastensuojelun avohuolto

Lastensuojelun tarpeen todentuessa tulee lastensuojelun avohuollon tukitoimia tarjota viipymättä. Avohuollon tukitoimia on erilaisia. Niistä sosiaalityöntekijän tulee valita lapsen myönteiseen kehitykseen ja toimintaan parhaiten sopivat tukimuodot. Tukimuodot tukevat lapsen ja perheen mahdollisuuksia parantaa toimintakykyään niin, että lapsen huostaanotolle ei tule tarvetta ja avohuollon toimenpiteet ja tukitoimet ovat riittävät. (Lastensuojelun käsikirja 2015.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimet ovat laaja käsite ja ne voivat olla

- lapsen ja perheen ongelmatilanteiden selvittämisen tukemista,
- lapsen taloudellista ja muuta tukemista koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sitoutumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä,
- tukihenkilö tai tukiperhe,
- lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja,
- perhetyötä,
- koko perheen sijoitus perhe- tai laitoshoitoon,
- vertaisryhmätoimintaa sekä
- muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia. (Ikonen 2013, 133.)

Luettelo ei ole tyhjentävä, ja tarkoituksena on järjestää ainoastaan ne tukitoimet, jotka lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on asiakassuunnitelmassa arvioinut välttämättömiksi lapsen kehityksen tai terveyden kannalta. Vaihtoehtojen sopivuuden arviointi lapsen edun näkökulmasta katsottuna tulee tehdä lastensuojelulain arviointiperusteiden mukaisesti eri tukitoimenpidevaihtoehtoja avoimesti vertaillen. (Araneva 2016, 258.)

Avohuollon tukitoimien kautta tapahtuva työskentely tähtää aina muutokseen lapsen kasvuolosuhteissa tai käyttäytymisessä siten, että muutos tapahtuu kohtuullisessa ajassa lapsen edun toteutumisen sekä lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamisen kannalta. Avohuollon tukitoimien ensisijaisena tehtävänä on turvata lapsen etu ja lapsen oikeuksien toteutuminen. Niiden tarkoituksena ei ole perusteettomasti pitkittää lapsen kehitykselle tai terveydelle vahingollisen tilanteen jatkumista. (Araneva 2016, 259.)

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän toteuttama sosiaalityö on keskeisessä roolissa avohuollon tukitoimenpiteitä toteutettaessa. Sosiaalityöntekijän vastuuseen kuuluu muun muassa lapsen ja perheen tilanteen seuranta ja

toteutetun tuen vaikuttavuuden arviointi. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tuleekin seurata aktiivisesti avohuollon tukitoimenpiteiden ja asetettujen muutostavoitteiden toteutumista sekä palvelukokonaisuuden vastavuutta lapsen ja perheen tarpeisiin. (Araneva 2016, 259.)

Lapselle ja hänen perheelleen järjestettäviä tukitoimia ei saa rajata ainoastaan sellaisiin tukitoimiin, jotka kuuluvat kunnan palveluvalikoimaan, vaan kunkin lapsen ja perheen yksilöllisiin tarpeisiin sopiva tukitoimi on pyrittävä järjestämään. Kunta on lähtökohtaisesti velvollinen järjestämään lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän asiakassuunnitelmaan merkitsemät palvelut ja tukitoimet. (Araneva 2016, 261, 265.)

Lastensuojelulain avohuollon tukitoimien tarkoitusta kuvaava säännös on uusi, ja sen avulla pyritään tähdentämään, että vanhempien tukeminen heidän kasvatustyössään on yksi lastensuojelun keskeisistä periaatteista. Avohuollon tukitoimia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja perheen kanssa, lapsen etu ja tahto huomioiden. Lastensuojelun avohuollon tukitoimena voidaan lapselle myöntää joko tukihenkilö tai tukiperhe, mikäli tämän palvelun katsotaan olevan avohuollon tukitoimista sopivin lapsen ja perheen tilanteen kannalta. (Kananoja ym. 2011, 191–192.)

Lapsen ei tarvitse olla lastensuojelun asiakas saadakseen joitakin tukitoimia. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on edistää ja seurata lasten ja nuorten hyvinvointia sekä tunnistaa tuen tarpeet mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ehkäisevää lastensuojelua on lasten ja nuorten palveluiden piirissä, kuten neuvolassa, päivähoidossa, koulussa ja nuorisotyössä annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Yhtenä erityisen tuen tarpeen tukitoimena on tukihenkilötoiminnan järjestäminen. (THL 2016a.)

2.2 Lapsiperheiden sosiaalityö

Tukihenkilön tai -perheen tarkoitus on turvata lapsen terveyttä ja kehitystä. Saadakseen tukihenkilön tai tukiperheen ei tarvitse olla lastensuojelun asiak-

kuutta. Perhe voi omatoimisesti hakea palvelua, jolloin heidän elämäntilanteesta tehdään palvelutarpeen arviointi ja päätetään tukihenkilötoiminnan alkamisesta. (THL 2016b.)

Kouvolan kaupunki on vastannut uudistuneen sosiaalihoitolain sekä vuoden 2016 alussa päivittyneen lastensuojelulain tarjoamiin muutoksiin. Kouvolassa on otettu 1.1.2016 käyttöön uudenlainen palvelumalli, jossa panostetaan ennakoiwaan työhön. Sen myötä aiemmin vähemmälle huomiolle jääneet perhepalvelut ovat nousseet keskiöön. Lapsiperheiden sosiaalityö vastaa sosiaalihoillon ja lastensuojelun päivystyksestä ja arvioinnista. Se vastaa myös varhaisen vaiheen perheiden sosiaalityöstä. Lapsiperheiden sosiaalipalvelut käsittävät lapsiperheiden sosiaalityön (palveluohjaus, arviointi ja päivystys, perheiden sosiaalityö sekä tukihenkilö ja tukiperhetoiminta), kotiin vietävät palvelut (lapsiperheiden kotipalvelu, perhetyö, lastensuojelun perhetyö: tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus) sekä lastensuojelun (avopalvelut, lastensijais-huolto ja jälkihuolto sekä perhetukikeskus). Uuden toimintamallin vastaanottavana yksikkönä toimii lapsiperheiden sosiaalityö. Se tarjoaa matalan kynnyksen tulla palvelujen pariin, päivystää, tekee palvelutarpeen arvioinnin ja ohjaa asiakkuuden oikeiden palvelujen piiriin. (Sanakammari 2016, 5.)

Lapsiperheiden sosiaalityö panostaa perheisiin, joiden ongelmat eivät ole vielä niin suuria, että vaadittaisiin lastensuojelun toimenpiteitä. Lapsiperheiden palveluohjaus on palvelu, jossa annetaan ohjausta ja neuvontaa perheille, joilla ei ole tietoa, mistä tukea ja palveluita voi saada. Palveluohjaajaan voi ottaa yhteyttä, kun haluaa keskustella perheen elämäntilanteesta ja saada tietoa mahdollisista palveluista ja etuuksista. Palveluohjaaja kertoo lapsiperheiden palveluista ja ohjaa niiden pariin. (Kouvola 2016.)

Lapsiperheiden sosiaalityön yksi tukimuodoista on tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta. Ohjauksen ja päätöksen perheiden sosiaalityöhön tekee lapsiperheiden sosiaalityön päivystys ja arviointi. Lapsiperheiden sosiaalityö on varhaisen puuttumisen palvelua, jolloin asiakkaalla ei tarvitse olla lastensuojelun asiakkuutta. (Kouvola 2016.)

Lapsiperheiden sosiaalityön piiriin hakeutuville asiakkaille tehdään palvelutarpeen arviointi, jossa arvioidaan tukihenkilön tai tukiperheen sopivuutta asiakkaalle ja sitä, voiko asiakkaalle löytyä jokin muu sopivampi palvelumuoto. Yhteisesti asiakkaan kanssa pohtiessa palveluita voi asiakkaan läheltä löytyä verkostoa, joka voisi auttaa eikä asiakkuutta näin ollen synny. Matalan kynnyksen palveluissa on mietittävä vaihtoehtoja ja tarjottava palveluita niitä oikeasti tarvitseville, koska yhteiskunta ei voi tarjota läheisverkostoa kaikille sitä haluaville. Palvelutarpeen arvioinnissa käydään mahdolliset varhaisen puuttumisen tukimuodot läpi ja päätetään, alkaako asiakkuus lapsiperheiden sosiaalityössä vai ei. (Taavila & Ylönen 2017.)

Kouvolassa lapsiperheiden sosiaalityön sosiaaliohjaajat Anna Taavila ja Niina Ylönen kouluttavat, rekrytoivat ja pitävät yllä kaupungin vapaaehtoisista muodostuvaa tukihenkilö- ja tukiperhepankkia. Annan ja Niinan kautta menevät sekä lastensuojelun että lapsiperheiden sosiaalityön lapsille vapaaehtoiset tukihenkilöt ja tukiperheet. Haastateltavien mukaan numeraalisesti tukihenkilöt riittäisivät tällä hetkellä, mutta tukihenkilöiden ja tuettavien toiveet eivät kohtaa. On tukiperheitä, jotka toivovat yhtä tuettavaa mutta jonossa on kolme sisarusta, jotka pitäisi saada samaan tukiperheeseen. Myös osa tukiperheistä odottaa tuettavaa, koska he ovat määritelleet niin tarkasti, että ottavat yhden tai kaksi lasta, eikä pankilla ole sellaista tarjota heille juuri sillä hetkellä. Kouvolassa vapaaehtoisia koulutetaan kaksi kertaa vuodessa. Kaikki koulutukseen hakevat haastatellaan ja kaikilta tulevilta tukihenkilöiltä ja tukiperheiltä pyydetään rikosrekisteriotteet. Lisäksi sosiaalitoimen kirjaukset katsotaan ja hakijat hankkivat itse poliisitiedot kotihälytyksistä ja poliisirekisteristä. Tukiperheisiin tehdään myös olosuhdeselvitys käymällä tukiperheen kotona. (Taavila & Ylönen 2017.)

Lapsiperheiden sosiaalityössä pidetään myös kiinni siitä, että toiminta on tavoitteellista. Toimintaa tarkastetaan asiakassuunnitelmissa, joita pidetään puolen vuoden tai vuoden välein. Asiakassuunnitelmien välissä sosiaaliohjaajat ovat saatavilla, jos tuettavilla tai tukijoilla tulee mieleen asioita, joita olisi tarpeen käydä läpi yhdessä. Tukisuhdetta seurataan raportoinnin kautta kuukausittain. Tukihenkilöt ja tukiperheet ovat raportointivelvollisia ja raportoinnin perusteella heille maksetaan palkkio. (Taavila & Ylönen 2017.)

3 SUUNNITELMALLINEN ASIAKKUUS

Sosiaalihuollon tulisi pohjautua ammattihenkilön ja asiakkaan yhteiseen suunnitteluun. Tavoitteellisen ja suunnitelmallisen sosiaalihuollon toteutumista tukee palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä tehtävä, tuen tarpeen kokonaisvaltainen selvittäminen sekä arviointiin perustuvan asiakassuunnitelman laatiminen. (Saastamoinen 2016, 165–166, 170–171.)

3.1 Palvelutarpeen arviointi

Lapsen sosiaalihuollon asiakkuuden alkuvaiheessa tehdyllä palvelutarpeen arvioinnilla on keskeinen merkitys työn onnistumiselle. Laadukkaan ja asiakaslähtöisen sosiaalityön perustana on riittävän laaja ja ammattitaitoisesti tehty palvelutarpeen arviointi, jolloin se tekee lapsen ja hänen perheensä tilanteen näkyväksi. Palvelutarpeenarvioinnissa kartoitetaan sosiaalihuollon palvelujen ja tukitoimien lisäksi mahdollisuudet muiden hallintoalojen viranomaisten vastuulla olevien palvelujen tarve, niin peruspalvelujen kuin tehokkaampien palvelujen ja tukitoimien osalta, joita voidaan järjestää lastensuojelulain nojalla. Palvelutarpeen arvioinnilla lapsen tilanne voidaan arvioida oikea-aikaisesti ja kokonaisvaltaisesti, ja se voi olla jo itsessään tarpeellisen ja myönteisen muutoksen aikaansaava toimenpide. Kattava palvelutarpeen arviointi varmistaa myös sen, että lapsi saa tarvitsemansa riittävät ja tarkoituksenmukaiset tuet ja palvelut. (Saastamoinen 2016, 165–166, 170–171.)

Huolellisesti tehty palvelutarpeen arviointi on aikaa vievää, mutta sillä on keskeinen merkitys lapsen oikeuksien toteutumisessa. Myös sosiaalihuollon ja muiden lasta koskevien palvelujen toiminta tehostuu, kun perhe saadaan heti alussa ohjattua oikeiden palvelujen ja tukitoimien pariin. Palvelutarpeen arviointi on koko työskentelyn (kuten asiakassuunnitelman) pohja, sen myötä järjestetään lapsen ja hänen perheensä tarvitsemat palvelut ja tukitoimet suunnitelmallisesti. (Saastamoinen 2016, 172.)

3.2 Asiakassuunnitelma

Palvelutarpeen arvioinnin jälkeen lapselle laaditaan asiakassuunnitelma. Laaditusta asiakassuunnitelmasta voidaan nähdä lastensuojelutyön laatu. Lastensuojelun tärkeimpiä asiakirjoja ovatkin valituskelpoisten päätösten lisäksi juuri asiakassuunnitelmat. Mikäli nämä puuttuvat, on lastensuojeluasiakkaan oikeusturva vakavasti uhattu. (Ikonen 2013, 136.)

Tarkka ja tavoitteellinen suunnittelu on kaiken tuloksellisen työn ehdoton edellytys, ja asiakassuunnitelmaa laadittaessa onkin pyrittävä löytämään sellaiset tuen ja avun muodot, joihin asiakkaat voivat sitoutua. Kuten palvelutarpeen arviointi niin myös asiakassuunnitelma tulee laatia yhteistyössä lapsen ja hänen perheensä kanssa. Siihen tulee kirjata ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vastaamaan, sekä lapsen ja hänen perheensä tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan. Asiakassuunnitelmaan tulee myös kirjata arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. (Ikonen 2013, 136.) Tavoitteellisen sosiaalityön näkökulmasta on keskeistä, että asiakassuunnitelma on jatkuvasti ajan tasalla ja vastaa lapsen tuen ja palvelujen tarpeeseen (Saastamoinen 2016, 72).

Asiakassuunnitelmalla seurataan järjestettyjen palvelujen ja tukitoimien toimitavuutta, ja siten asiakassuunnitelma on keskeinen suunnitelmallisen, tavoitteellisen ja vaikuttavan sosiaalityön työväline. Sosiaalityö on aina tavoitteellista ja suunnitelmallista, mutta ilman asiakassuunnitelmaa on vaikeaa ajatella sosiaalityön olevan sitä. Asiakassuunnitelma olisi laadittava heti asiakkuuden alussa, jolloin työskentely on mahdollisimman vaikuttavaa ja suunnitelmallista. Kirjaaminen helpottaa myös lapsen ja perheen tilanteen jäsentämistä. Jokaisen lapsen elämäntilanteet ja tuen tarpeet ovat erilaiset ja siten myös asiakassuunnitelmat eroavat toisistaan. (Saastamoinen 2016, 69–71.)

4 TUKIHENKILÖ JA TUKIPERHE

Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta ovat sijoittuneet Suomessa vuodesta 1983 lakisääteisen lastensuojelun kontekstiin. Vuodesta 2015 alkaen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta on määritelty myös sosiaalihuoltolain mukaisiksi yleisiksi perhepalveluiksi (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/71301). Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan perusta on lapsen ja tukihenkilön tai tukiperheen välisessä vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteessa. Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan pyrkimyksenä on tukea lastensuojelun piirissä olevaa lasta ja lapsen perhettä vahvistamalla väliaikaisesti heidän sosiaalista verkostoaan. (Moilanen & Svenlin 2016, 77.)

Tukihenkilötoiminnassa lapsi yleensä tapaa tukihenkilöä omassa elinympäristössään, tai he voivat yhdessä tutustua esimerkiksi erilaisiin harrastusmahdollisuuksiin. Tukiperhetoiminnassa lapsi normaalisti viettää kerran kuukaudessa yhden viikonlopun tukiperheen luona, jolloin lapsi osallistuu tukiperheen arkeen kokonaisvaltaisesti. Tukihenkilötoimintaa on sekä ammatillista että vapaaehtoista. (THL 2016a.)

Lastensuojelun tukihenkilötoiminta on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa. Tukisuhde perustuu lapsen tai nuoren sekä hänen vanhempiansa, tukihenkilön ja lastensuojelun sosiaalityöntekijän yhteiseen sopimukseen. Osapuolet sopivat yhdessä tukisuhteen sisällöstä ja tavoitteista. Sosiaalityöntekijä seuraa tukisuhteen kulkua sekä ohjaa tukihenkilöä suhteen aikana. (Korhonen 2005, 9–10, 20.) Tukihenkilöä sitoo vaitiolovelvollisuus, tuettavalla ja hänen perheellään on oikeus yksityisyyteen. Tukihenkilö ei saa kertoa tuettavan ja hänen perheensä asioista ulkopuolisille (Korhonen, 2005, 14).

4.1 Vapaaehtoinen tukihenkilö

Lastensuojelun tukihenkilötoiminta on lakisääteistä kunnan sosiaalitoimen organisoimaa avohuollon toimintaa, jossa lapsi tai nuori saa tukea vapaaehtoiselta aikuiselta tukihenkilöltä (Utti 2009, 6). Tukihenkilö voidaan sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna tarjota varhaisena ja ennaltaehkäisevänä tukena myös lapselle, joka ei ole kunnan lastensuojelun asiakas. Tukihenkilö voi toi-

mia yksittäisen lapsen tukena tai hän voi tukea koko perheen voimavaroja esimerkiksi arjessa jaksamiseen tai vanhemmuuteen liittyvissä asioissa. (Lastensuojelun tukihenkilöksi.) Vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta ei makseta palkkaa vaan työtä tehdään halusta auttaa ja tukea ihmisiä, joilla on vaikeuksia oman elämän eri osa-alueilla. Vapaaehtoinen tukihenkilö on valmis kuuntelemaan, rohkaisemaan ja olemaan läsnä tuettavalle henkilölle. Tukihenkilö ei ole ammattilainen mutta toimii kuitenkin ammattimaisesti ja ammattilaisten joukossa. Hän ei ole myöskään kaveri mutta toimii kuten hyvä ystävä; kuuntelee, tukee ja tarjoaa läheisyyttä. (Pennanen 2004, 8-9.)

Tukihenkilö ja tuettava tapaavat sovitusti yleensä viikon tai kahden viikon välein useimmiten lapsen omassa elinympäristössä. Tukihenkilö voi auttaa lasta löytämään itselleen sopivan harrastuksen tai tukihenkilö ja tuettava voivat yhdessä harrastaa. Toiminta perustuu niin sanottuun maallikkoauttamiseen, jolloin tukihenkilöltä ei edellytetä erityistaitoja, ammatillisia valmiuksia tai sosiaalialan tuntemusta. Tukihenkilö toimii lapsen rinnalla omalla persoonallaan, elämäntietämyksensä ja taitojensa pohjalta. (Korhonen 2005, 14, 22.)

Tukihenkilötoiminnan tarkoituksena on vaikuttaa kohentavasti vaikeuksissa olevan elämäntilanteeseen. Tukihenkilön tehtävänä on auttaa ihmisiä, joiden luonnolliset sosiaaliset verkostot ovat puutteelliset tai hajonneet. Tukihenkilön tehtävänä on yhdessä tuettavan kanssa rakentaa ja vahvistaa näitä verkostoja. (Utti 2009, 39.)

4.2 Ammatillinen tukihenkilö

Asiakkaille voidaan tarjota myös ammatillista tukihenkilöä tukipalveluna. Lapsen tai nuoren sosiaalityöntekijä tekee päätöksen siitä, etsitäänkö vapaaehtoista tukihenkilöä vai ostetaanko yksityisiltä palveluntuottajilta ammatillinen tukihenkilöpalvelu. Ammatillisen tukihenkilötoiminnan tavoitteet suunnitellaan asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti aivan kuten vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnankin tavoitteet. Ammatillinen tukihenkilö on lastensuojelun ammattilainen, alan koulutuksen käynyt ja kokenut työntekijä. (Jatkopolut.)

Ammatillinen tukihenkilötoiminta toimii lastensuojelulain, koulutuksen ja ammattietikkansa pohjalta. Ammatillinen tukihenkilötoiminta pohjautuu virkavastuuseen ja ammattietikkaan. Ammattityöntekijä etsii ratkaisuja lapsen ja perheen tilanteeseen. (Korhonen 2005, 28.) Ammatillinen tukihenkilö tarjoaa tukea ja apua mm. koulunkäynnin haasteisiin, sosiaalisten taitojen ja itsenäistymisen harjoitteluun sekä harrastustoiminnan tukemiseen. Ammatillisen tukihenkilötoiminnan tehtävä on tukea lasta löytämään oma paikkansa perheessä tai kaveripiirissä. Ammatillinen tukihenkilö tukee ja vahvistaa nuoren voimavaroja ja omaa toimintaa yhteiskunnassa. Ammatillisen ja vapaaehtoisen tukihenkilötoiminnan tavoitteet ovat melko samanlaisia, suurin ero on se, että ammatillinen tukihenkilö on koulutuksen saanut ja voi siten ohjata tuettavaa ammatillisesti mutta vapaaehtoinen tukihenkilö toimiin oman persoonan ja tietotaidon varassa. (Ammatillinen tukihenkilötoiminta.)

4.3 Tukiperhe

Tukiperhetoimintaa tarjotaan avohuollon palveluna voimiensa rajoilla oleville vanhemmille, jotka tarvitsevat itselleen hengähdystaukoa ja lapsilleen turvallisen sekä säännöllisen vierailupaikan (Viitanen 2016, 9, 13). Tukiperhetoiminta on tukihenkilötoiminnan tavoin lastensuojelun avohuollon tukitoimi, mutta sitä voidaan tarjota myös varhaisena tukea lapsille ja perheille, joilla ei ole lastensuojelun asiakkuutta (Lastensuojelun tukihenkilöksi). Lastensuojelun piirissä olevilla lapsilla on erityistarpeita ja heidän kanssaan eläminen voi olla hyvinkin intensiivistä. Kaikilla perheillä ei ole saatavilla sukulaisista, isovanhemmista tai muista läheisistä koostuvaa tukiverkkoa. Oikea-aikaisella ja tavoitteellisella tukiperhetoiminnalla voidaan välttää jopa huostaanotto. (Viitanen 2016, 9, 13.)

Tukiperheenä voi toimia tavallinen perhe, pari tai yksin elävä aikuinen, kunhan on herkkä lapsen viesteille ja valmis sitoutumaan hänen hyvinvointiinsa. Lisäksi on tärkeää, että tukiperhe tai tukihenkilö haluaa tutustua lapsen perheeseen, jotta toisinaan tiiviskin yhteistyö olisi sujuvaa. Jokainen tukiperhe valmennetaan tehtävään. Valmennus voi olla joko perhekohtaista tai ryhmässä tapahtuvaa ja siihen sisältyy tapaamisia ja kotitehtäviä. (Viitanen 2016, 13.) Tukiperheen avulla lapsen vanhemmat saavat levätyä ja siten äärimmäisissä tilanteissa huostaanotolta tai sijoitukselta voidaan välttyä. Lapsi saa itselleen

lisää turvallisia aikuissuhteita elämäänsä. Siten voidaan edesauttaa lapsen ja hänen perheensä hyvinvointia. (Viitanen 2016, 13.)

Lastensuojelun tukihenkilötoiminnassa on kyse konkreettisesta lapselle tai nuorelle annettavasta tuesta, välittämisestä ja vastuunkannosta. Tukihenkilötoiminta täydentää lastensuojelun ammattityöntekijöiden työtä. Sosiaalityöntekijä voi myöntää lapselle tai nuorelle tukihenkilön, jos hän katsoo, että lapsen tai nuoren elämässä ei ole riittävästi aikuisen tukea ja läsnäoloa. (Korhonen 2005, 7,9.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön toisen kirjoittajan havainnoista nousi esiin mielenkiinto tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa kohtaan. Tutustuttuamme aihealueeseen havaitsimme, että asiaa ei ole tutkittu palvelun myöntäneiden näkökulmasta kovin paljon. Aiemmat tutkimukset koskevat tukihenkilöitä ja tukiperheitä. Heitä on haastateltu ja tutkittu, mitä annettavaa toiminnalla on lapsille. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Kouvolan kaupungin lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnasta. Tutkimuksemme toimeksiantaja voi käyttää tutkimustamme hyödyksi työryhmässä, jossa suunnitellaan ja tarkastellaan tukihenkilötoiminnan toimivuutta ja pyritään kehittämään toimintaa. Tutkimuksemme kohderyhmänä olivat Kouvolan kaupungin lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijät.

Halusimme selvittää lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden näkemyksen tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan tavoitteiden asettelusta ja seurannasta. Tarkoituksenamme oli tutkia tukihenkilöiden ja tukiperheiden toiminnan tavoitteellisuutta sekä miten tavoitteiden saavuttamista seurataan. Ovatko tukihenkilöinä ja -perheinä toimivat osapuolet mukana asiakassuunnitelmien laadinnassa ja tarkennetaanko tavoitteita toiminnan alkamisen jälkeen. Tutkimuskysymyksiksemme muodostui: Mitkä ovat tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan tavoitteet? Miten niitä seurataan? Miten toimintaa tulisi kehittää?

Tutkimuksemme valmistuttua toivomme, että sosiaalityöntekijät voivat hyödyntää tutkimustamme kehittäessään tavoitteellisempaa tukitoimintaa niin uusille kuin voimassaoleville asiakkuuksille. Haastattelussa kysymme, kuinka sosiaalityöntekijät toivoisivat toimintaa kehitettävän. Vastauksien ollessa yksissä kansissa toivomme sosiaalityöntekijöiden saavan vastauksia toiminnan kehittämiseen. Tutkimusnäkökulman valitsemiseen vaikutti myös se, että opinnäytetyöhön ei saa tutkimuslupaa alaikäisten haastatteluun. Pohdittuamme asiaa olemme tyytyväisiä tutkimuksemme rajaukseen haastatella sosiaalityöntekijöitä.

5.2 Aikaisemmat tutkimukset

Valitsemaamme aihetta ei ole kovinkaan paljon tutkittu työntekijöiden näkökulmasta. Aihetta on tutkittu tukihenkilöiden ja tukiperheiden näkökulmasta haastatteleamalla heitä. Halusimme tutkimukseen uuden lähestymistavan ja tästä syystä valitsimme sosiaalityöntekijöiden haastatteleamisen.

Pääsääntöisesti aiheeseen liittyvät tutkimukset ovat tukiperheiden näkökulmasta toteutettuja. Tutkimuksia lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta löytyy niukasti. Matilaisen pro gradu-tutkielma (2008) lienee lähimpänä tutkimusta, jonka aiomme toteuttaa. Matilainen on pro-gradussaan tutkinut Jyväskyläläisten sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä tukiperhetoiminnasta. Tutkimuksen tavoitteena oli tukiperheiden toimintatyytyväisyyden parantaminen ja siten myös tukiperheenä toimimisen sitoutumisen syventäminen. Tutkimuksen mukaan (Matilainen 2008, 4-6, 52–55, 89–90) sosiaalityöntekijät kokivat tukiperhetoiminnan olevan toinen tärkeimmistä lastensuojelun tukitoimista perheyön rinnalla. Työntekijät kuitenkin kokivat, että aikaa ja resursseja ei ole riittävästi tukiperheiden tukemiseen heidän ansaitsemallaan tavalla eikä mahdollisuutta lisätä tukiperheiden saatavuutta. Lisäksi tekeillä on väitöstutkimus, jossa tarkastellaan lastensuojelun tukiperhetoimintaa ja sen vaikuttavuutta sekä sitä, miten tukiperhetoimintaa voidaan käsitteellistää interventiona ja millaisiin oletuksiin se perustuu. Svenlin seuraa väitöstutkimuksessaan kahden vuoden ajan käynnissä olevia tukiperheasiakkuuksia ja sitä kautta tuottaa monipuolista tietoa tukiperhetoiminnasta avohuollon tukitoimena. Mielestämme aihe on hyvin ajankohtainen, koska tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnalla voi-

daan vaikuttaa ennaltaehkäisevästi lasten ja perheiden ongelmiin, mutta valitettavasti tutkimuksesta ei ole saatavissa opinnäytetyömme aikana tarkempaa tutkimustietoa. Tarkempi tutkimustieto olisi ollut hyvin mielenkiintoista ja antanut arvokasta tietoa omaan tutkimukseemme.

Koska lastensuojelutyö on tavoitteellista ja pohjautuu asiakassuunnitelmiin, halusimme selvittää, onko asiasta tutkimuksia. Pro gradussaan Jokinen (2014, 1-2, 67–74) korostaa asiakassuunnitelman tärkeyttä lastensuojelutyössä. Asiakassuunnitelma on tärkeä työväline, mutta myös olennainen osa asiakkaan ja sosiaalityöntekijän oikeusturvaa. Jokinen on tutkinut Helsingin lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä kirjoitettuja asiakassuunnitelmia ja halunnut selvittää, kuinka monella asiakkaana olevalla lapsella on lastensuojelulain edellyttämä asiakassuunnitelma ja mistä ne koostuvat. Jokinen toteaa pro gradussaan, että 40 %:lla ei ole lainkaan asiakassuunnitelmaa tai se on yli vuoden vanha. Tavoitteita asiakassuunnitelmissa kuvataan monesti epämääräisesti tai fraasillisesti, avohuollon tukitoimista on runsaasti mainintoja ja sosiaalityöntekijöiden työskentelyn kuvaustakin esiintyy paljon. Tutkimuksen perusteella asiakkaan osallisuus on niukasti kuvattu ja suunnitelmien rakennetta ja sisältöä ohjaa kaikkein voimakkaimmin asiakastietojärjestelmän ehdottama ot-sikkorakenne. Tutkimuksessaan Jokinen toteaa myös, että osasyllinen asiakassuunnitelmien puutteellisuuteen on henkilöstön aliresursoinnissa.

5.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme toteutamme kvalitatiivisena tutkimuksena. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on kyse todellisen elämän kuvaamisesta ja siihen sisältyy todellisuuden moninaisuuden ajatus. Todellisuutta ei kuitenkaan voida pirstaloida mielivaltaisesti osiin, ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä löytää tai paljastaa tosiasioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 160–161.) Tavoitteenamme on selvittää Kouvolan kaupungin lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan tavoitteiden asettelusta ja seurannasta käytännössä. Tavoitteenamme on tuottaa tietoa, joten tutkimusmenetelmäksemme soveltuu parhaiten kvalitatiivinen tutkimus.

Kvalitatiivisen tutkimuksen yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Menetelmiä voidaan käyttää niin erikseen kuin yhdessä, toisiaan täydentäen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 71.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa haastattelua on pidetty päämenetelmänä, koska siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen ja vastaajien mukaan. Haastattelulla halutaan nähdä ihminen tutkimustilanteessa subjektina, joka on aktiivinen osapuoli ja merkitystä luova. Haastattelun avulla voidaan saada monitahoisia ja syventäviä vastauksia tutkimusongelmaan. (Hirsjärvi ym. 2015, 205–206.)

5.4 Haastattelumenetelmä

Koska haluamme tutkimuksessamme tietää, mitä sosiaalityöntekijät ajattelevat tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan tavoitteista ja seurannasta ja siitä, kuinka toimintaa voisi kehittää, on selvintä kysyä sitä heiltä. Haastattelu mahdollistaa tämän ja on joustavin tapa. Kyselylomakkeeseen verrattuna haastattelemalla voidaan tarvittaessa pyytää täsmennystä, selvennystä tai oikaista väärinkäsityksiä. Haastattelu mahdollistaa sen, että halutusta asiasta saadaan mahdollisimman paljon tietoa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 72–73.)

Haastattelu on siis ymmärrettävä tässä tarkoituksessa tiedon keruun muotona, kun tavoitteena on saada mahdollisimman paljon luotettavaa ja pätevää tietoa. Siksi menetelmää kutsutaan myös tutkimushaastatteluksi. Tutkimushaastattelut voidaan jakaa kolmeen eri ryhmään: Strukturoitu haastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu. Strukturoitu haastattelu perustuu ainoastaan valmiiseen kyselylomakkeeseen ja sen kysymykset ja järjestys ovat täysin ennalta määrättyjä. Avoin haastattelu puolestaan perustuu pitkälti avoimeen keskusteluun ja asioita käsitellään sitä mukaan, kun ne ilmenevät käytävästä keskustelusta. Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on strukturoidun haastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto. (Hirsjärvi ym. 2015, 207–210.) Teemahaastattelussa edetään valittujen kysymysten mukaan, mutta siinä huomioidaan myös haastateltavien tulkinnat ja näkemykset. Siinä pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimusongelman mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75.) Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksemme

valikoitui teemahaastattelu, koska tarkoituksenamme on saada haastateltavien ääni kuuluviin ja huomioida haastateltavien tulkinnat asioista ja asioille annetut merkitykset.

Laadullisessa tutkimuksessa ei tavoitella tilastollisia yleistyksiä vaan siinä pyritään mm. kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tiettyä toimintaa ja antamaan siten teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Siksi on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään tietävät, tai omaavat kokemusta tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon, tiedonantajien tulisikin olla tarkoin valittu. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85–86.) Halusimme pyytää haastateltaviksi lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijät, koska he toimivat asian parissa päivittäin ja heillä on kokemusta sekä tietoa tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnasta.

5.5 Haastattelulomakkeen sisältö ja rakenne

Haastattelumme aihepiiri on tiedossa ja pääkysymykset ovat valmiina lomakkeella, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa eikä järjestystä. Lisäksi toivomme, että saamme mahdollisimman paljon tietoa sosiaalityöntekijöiltä aiheeseemme liittyen avoimen keskustelun muodossa.

Haastattelut voidaan toteuttaa joko yksilöhaastatteluina, parihaastatteluina tai ryhmähaastatteluina. Yksilöhaastattelussa jokaisen työntekijän ääni tulee kuulluksi. Pari- ja ryhmähaastatteluissa on riski, että jotkin asiat jäävät sanomatta ryhmäpainostuksen vuoksi ja että ryhmässä olisi dominoiva osapuoli joka veisi haastattelua eivätkä yksilöt saisi mahdollisuutta tuoda vastauksiaan julki. (Hirsjärvi ym. 2015, 210–211.)

Haastatteluita varten laadimme kysymykset valmiiksi. Varauduimme siihen, että kysymyksien muoto ja järjestys voivat muuttua haastattelun aikana. Haastattelut nauhoitettiin, jotta meidän ei tarvinnut tehdä muistiinpanoja haastatteluiden aikana, vaan pystyimme keskittymään siihen mitä sosiaalityöntekijät kertovat.

- Kenelle tukihenkilö tai tukiperhe myönnetään? Suositellaanko asiakkaalle palvelua vai osaako hän itse sitä pyytää?
- Miksi aloitetaan tukihenkilö / tukiperhe? Hyöty asiakkaalle?
- Ammatillinen tukihenkilö vai vapaaehtoinen? Kuinka paljon kumpaan?
- Mikä määrittelee sen, kumpaa palvelua käytetään?
- Mitä toiminnalla toivotaan saavutettavan?
- Minkälaisia tavoitteita asetetaan, kuinka tarkkoja tavoitteita?
- Kuinka asetettuihin tavoitteisiin pääsemistä tarkistetaan?
- Kuinka pitkäaikaista toiminta on?
- Milloin toiminta lopetetaan? Tavoitteet saavutettu / ei saavutettu (miksi ei saavutettu?)
- Miten toimintaa voisi kehittää?

Tavoitteenamme oli tehdä yksilöhaastattelut, mutta työnantajapuolen kiireistä johtuen saimme sovittua yhden ryhmähaastattelun ja yhden yksilöhaastattelun työnantajapuolen tiloihin. Uskomme kuitenkin, että jokainen ryhmähaastattelussa ollut sosiaalityöntekijä on saanut avoimesti ja rehellisesti kertoa oman näkemyksensä tutkimiimme asioihin.

5.6 Aineiston analyysi ja tulkinta

Tutkimusta aloittaessa on tähdätty tutkimuksen ydinasiaan, eli kerätyn aineiston analyysin, tulkinnan ja johtopäätösten tekemiseen. Vasta analyysivaiheessa tutkijalle selviää, minkälaisia vastauksia hän saa tutkimuskysymyksiin. (Hirsjärvi ym. 2015, 221.) Ennen aineiston analyysin aloittamista litteroimme nauhoittamamme haastattelut. Litteroinnilla tarkoitetaan tallennetun laadullisen aineiston sanasanaisesti puhtaaksi kirjoittamista. Litterointi on mahdollista tehdä valikoiden tai koko kerätyistä aineistosta. Litteroiminen on myös tavallisempaa kuin päätelmien tekeminen suoraan tallenteista. (Hirsjärvi ym. 2015, 222.)

Kun aineisto kerätty, litteroitu ja järjestetty, tehdään analyysi. Laadullisessa tutkimuksessa analyysi koetaan monesti vaikeaksi, koska vaihtoehtoja on paljon eikä ehdottomia sääntöjä ole olemassa. Aineistoon tutustuesssa ja sitä järjestellessä tulee tehneeksi jo alustavia valintoja. Laadullisen tutkimuksen aineiston runsaus ja elämänlähteisyys tekevät tämän vaiheen mielenkiintoiseksi, mutta myös haastavaksi. Yleensä on mahdotonta hyödyntää kaikkea kerättyä aineistoa, mutta kaikkea ei myöskään ole tarpeen analysoida. (Hirsjärvi ym. 2015, 221–225.)

Laadullisen aineiston analysoinnin tarkoituksena on informatiiviarvon lisääminen sillä luodaan selkeyttä aineistoon, jotta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108.) Aineistoa tulisi tarkastella vain tietyistä näkökulmista ja kiinnittää huomiota vain siihen, mikä on teoreettisen viitekehyksen ja kulloisenkin kysymyksen osalta olennaista. Erillisistä havainnoinneista poimitaan ja yhdistetään havainnot, jotka liittyvät samaan esimerkkiin tai ilmiöön. (Alasuutari 2011, 40–41.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi eli induktiivinen aineiston analyysi voidaan jatkaa karkeasti kolmevaiheiseksi prosessiksi: 1. aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2. aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3. aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Pelkistämällä karsitaan pois epäolennainen informaatio kadottamatta tutkimusaineiston tärkeää informaatiota. Tätä ohjaavat tutkimuskysymykset ja tutkimusongelmat. Seuraavaksi pelkistetyt alkuperäisilmaukset ryhmitellään johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi, esim. sanan, lauseen osan tai ajatuskokonaisuuden perusteella. Ryhmiteltyjen kokonaisuuksien pohjalta lähdetään luomaan teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä ja siten saadaan tutkimustehtävään vastaus. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päätelyyn, jossa edetään käsitteellisempään näkemykseen empiirisestä aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108–113.)

Tutkimus ei kuitenkaan ole valmis, kun tulokset on analysoitu. Tulokset tulisi myös selittää ja tulkita. Tulkinta on aineiston analyysissä esiin nousseiden merkitysten selkiyttämistä ja pohdintaa sekä johtopäätösten tekemistä niiden pohjalta. On kuitenkin muistettava, että tutkija, tutkittava ja tutkimusselosteen lukijakin tulkitsevat asiat omalla tavallaan, eivätkä nämä tulkinnat täydellisesti yhdy. Emme havaitse asioita samalla tavalla, saati että tulkitsisimme niitä samoin, ja tästä syystä tosiasioistakin voi syntyä erimielisyyksiä. (Hirsjärvi ym. 2015, 229.) Haastatteluista saimme kerättyä runsaasti litteroitua aineistoa, joten karsimme epäolennaisimmat asiat pois, ennen kuin pääsimme ryhmittelemään ja luomaan tutkimustuloksia ja johtopäätöksiämme. Kappaleessa 6 olemme koonneet analysointivaiheen tutkimustulokset, jossa olemme eritelleet saamamme vastaukset esittämiemme kysymyksiä mukaan. Kappaleessa 7 esittelemme yhteenvetä tuloksista ja kappaleessa 8 pohdimme opinnäytetyön onnistumista.

5.7 Tutkimuksen eettisyys

Tutkijan on otettava huomioon monia eettisiä kysymyksiä tutkimuksenteos-
saan. Jo tutkimusaiheen valinta on eettinen kysymys, siinä tulisi miettiä kenen
ehdoilla aihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään (Tuomi & Sarajärvi
2013, 129). Tutkimuseettiset periaatteet, jotka liittyvät tiedon hankintaan ja jul-
kistamiseen ovat yleisesti hyväksytyjä. Jokaisen tutkijan vastuulla on periaat-
teiden tunteminen ja niiden mukaan toimiminen. Hyvä tieteellinen käytäntö on
eettisesti hyvän tutkimuksen edellytys. (Hirsjärvi ym. 2015, 23–24.)

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu rehellisyys, yleinen huolellisuus ja
tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja arvioin-
nissa. Tutkijat soveltavat tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisten ja eetti-
sesti kestävien tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointikriteereitä. Tuloksia jul-
kistettaessa tutkijat ovat huomioineet avoimuuden ja antavat arvon ja kunnian
niille joille se kuuluu, omaa tutkimustaan ja sen tuloksia julkaistessaan. Lisäksi
hyvän tieteellisen käytännön mukaista on suunnitella, toteuttaa ja raportoida
yksityiskohtaisesti ja asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Tutkijoi-
den tulee määritellä ja kirjata kaikkien osapuolten hyväksymällä tavalla, tutki-
musryhmän asema, oikeudet, osuudet tekijyydestä, vastuista ja velvollisuuksista
sekä tutkimustulosten omistajuudesta ja aineistojen säilyttämisestä.
(Tuomi & Sarajärvi 2013, 132–133.)

Olemme pyrkineet huomioimaan näitä asioita tehdessämme tutkimustamme.
Olemme antaneet kunnian heille, joille se kuuluu mm. kun olemme kertoneet
muista tutkimuksista erillisessä kappaleessa. Olemme pyrkineet avaamaan
tarkoituksemme ja toimintatapamme tutkimuksemme edetessä sekä pyrkineet
avoimuuteen.

Tutkimuksen ja etiikan yhteys on kahtalainen, toisaalta tutkimuksen tulokset
vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin ja toisaalta eettiset kannat vaikuttavat tutkijan
tekemiin ratkaisuihin tutkimustyössä. Eettisyys kiertyy muodollisesti tutkimuk-
sen luotettavuus- ja arviointikriteereihin ollessaan osa tutkimuksen luotetta-
vuutta ja laatua. Eettinen sitoutuneisuus ohjaakin hyvää tutkimusta. (Tuomi &
Sarajärvi 2013, 126–127.)

5.8 Tutkimuksen reliaabelius ja validius

Kaikenlaisessa tutkimuksessa pyritään välttämään virheitä. Ei kuitenkaan ole yksiselitteistä käsitystä tutkimuksen luotettavuudesta, mutta kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuutta voidaan käsitellä validiteetin ja reliabiliteetin käsittein. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa on tutkittu, mitä on luvattu, ja reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten toistettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 134, 137.) Reliaabelius voidaan todeta esim. sillä, että samaa henkilöä tutkitaan eri tutkimuskerroilla ja saadaan samanlaiset tulokset, tällöin voidaan todeta tulokset reliaabeleiksi (Hirsjärvi ym. 2015, 231).

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta edesauttaa se, että tutkimuksen tekemiseen on varattu riittävästi aikaa ja että tutkija raportoi tekemäänsä yksityiskohtaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2013, 140–143). Laadullisessa tutkimuksessa henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaukset ovat luotettavuutta parantavia asioita, tutkijan tarkan selostuksen tutkimuksen toteuttamisen ohella. Luotettavassa laadullisessa tutkimuksessa tarkkuus on olennainen asia. Tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita, tutkimuksen toteuttamisesta aineiston toteuttamisen olosuhteisiin ja tulosten tulkintaan. (Hirsjärvi ym. 2015, 231–233.)

Koemme, että omassa tutkimuksessamme olemme huomioineet luotettavuuden kriteerit. Olemme pyrkineet siihen, että esittämämme kysymykset vastaavat tutkimuksemme tavoitteisiin ja tutkimusongelmiin. Tavoitteenamme oli, että kysymykset olisivat avoimia mutta selkeitä eivätkä olisi kantaottavia. Halusimme antaa haastateltaville mahdollisuuden tuoda avoimesti ja vapaasti esiin omia näkemyksiään. Aineistomme on kuitenkin suhteellisen pieni ja käsittää vain yhden kaupungin lastensuojelun avohuollon sosiaalityöntekijöiden näkökulmia avohuollon tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnasta, sen tavoitteista ja seurannasta.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksemme tuloksia esittelemme suhteellisen tarkasti. Olemme pyrkineet nostamaan tulosten esittelyssä nauhoitettujen haastattelujen suoria lainauksia sosiaalityöntekijöiden vastauksista ja havainnollistamaan saamiamme vastauksia.

1. Kenelle tukihenkilö tai tukiperhe myönnetään? Suositellaanko asiakkaalle palvelua vai osaako hän itse sitä pyytää?

Sosiaalityöntekijöillä ei ollut selviä kriteerejä, millä perusteella tukihenkilö tai tukiperhe voidaan myöntää. Tukimuodot katsotaan aina tapauskohtaisesti yhdessä asiakasperheen kanssa ja työntekijän tehtävänä on arvioida asiakkaalle sopivin tukimuoto. Sosiaalityöntekijät kokivat, että tukihenkilö tai tukiperhe ovat tukimuotoja, joita lapsi, nuori tai perheet ottavat helposti vastaan. Perheet kokevat tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan miellyttävänä tukimuotoina. Tukiperhettä käytetään nuoremmille lapsille joko vanhempien jaksamisen tukemiseen tai antamaan lapsille kokemuksia ja mallia toisenlaisesta perhearjesta yhdessä tekemisen kautta. Tukihenkilöitä käytetään vanhemmille lapsille, joilla on vaikeuksia esimerkiksi sosiaalisissa suhteissa tai vaikeuksia lähteä kotoa ulos. Tutkimuksemme mukaan lastensuojelun avohuollossa tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa käytetään suhteellisen paljon. Osa asiakkaista osaa kysyä palvelua itse, koska ovat kuulleet siitä muualta. Osalle asiakkaista palvelua ehdotetaan, kun katsotaan kevyemmän tukimuodon vastaavan perheen tai lapsen tarpeisiin.

Antaa semmoista erilaista perhe-elämää ja mallia erilaisesta arjesta ja varsinkin jos niinku kotona on vanhempien jaksaminen vähän heikompaa niin sit tukiperheessä ne lapset näkevät semmoista niinku, onkohan tää nyt rumasti sanottu mutta näkevät mallia semmoisesta normaalista, jaksavammasta vanhemmuudesta ja perhe-elämästä.

Tukiperhe, pääsääntöisesti alle kymmenenvuotiaille mutta erityislapsille myös yli kymmenen vuotiaille, jos on erityistarpeita, voi olla näinkin. Ei ole kronologisesti ikätasollaan niin voidaan ajatella tukiperhettä. Tukiperheen myöntämiselle saattaa olla ja yleensä onkin perusteena vanhemman väsyminen ja jaksamisen tukeminen. Saada vähän parempia perhemalleja, virikkeitä tai ei ole verkostoa ollenkaan niin se on hyvä vaihtoehto.

Tukihenkilö on enemmän sen lapsen tai nuoren omiin juttuihin

Tukihenkilöä voidaan ajatella, jos perheessä on useampia lapsia ja yksi lapsi oirehtii jollain tavalla voimakkaammin ja nousee huolet ja tarpeet esille ja voidaan ajatella, että hyötyisi yhden aikuisen jakamattomasta huomiosta. Se voi olla, vaikka yksi syy miksi lähdetään hakemaan tukihenkilöä ja toki tukiperhettäkin”.

2. Miksi aloitetaan tukihenkilö / tukiperhe? Hyöty asiakkaalle?

Haastateltavat näkivät tukihenkilötoiminnan aloittamisen nuoren tukemisena ja auttamisena hänen omassa arjessaan, harrastuksien tai kavereiden löytymisessä. Tavoitteena on löytää nuorelle omaa tekemistä, jolloin hän kokee voimaantuvansa ja saavansa eväitä itsenäiseen toimintaan.

Tukiperhettä käytetään haastateltavien mukaan usein vanhemman jaksamisen tukemiseen. Toisaalta lapsille halutaan myös järjestää kodin ulkopuolella oleva turvallinen verkosto, jossa voi viettää normaalia perhe-elämää tukiperheen kanssa.

Tukihenkilö sit mun mielestä just sitä jos lapsella on vapaa-ajan vieton kanssa jotakin, että on syrjäytynyt, viettää paljon kotona aikaa niin tukihenkilöhän on oikein oivallinen keino sit saada sitä aktivointia sinne kodin ulkopuolelle.

Tukiperhe on monesti vanhempien jaksaminen, sehän se on. Eihän se lapsikaan välttämättä oireile mitenkään erityisemmin mutta vanhempien jaksaminen on heikkoa.

Minusta on tosi kiva niille lapsille, että kuitenkin kuulevat, että kaverit käyvät mummolassa ja sit näillä meidän perheillä aika monesti kun on, että ei ole niitä mummoloita sun muita missä käydä niin sitten on lapsilla joku paikka missä sitten käy.

3. Ammatillinen tukihenkilö vai vapaaehtoinen? Kuinka paljon kumpaakin? Mikä määrittelee sen, kumpaa palvelua käytetään?

Haastateltavat kokivat, että vapaaehtoisesta tukihenkilötoiminnasta ollaan suuntautumassa enemmän kohti ammatillisten tukihenkilöiden tarvetta. Lasten ja nuorten ongelmat alkavat olemaan sen laajuisia, että vapaaehtoisilta ei voida vaatia sen tasoista osaamista. Sosiaalityöntekijät haluaisivat käyttää

enemmän ammatillisia tukihenkilöitä tai tukiperheitä mutta eivät voi, koska kustannukset ovat liian korkeat. Huolta aiheutti myös se, että jos vapaaehtoisen tukihenkilön antama tuki ei ole riittävä nuoren tilanne voi heikentyä huomattavasti ja hänet joudutaan sijoittamaan kodin ulkopuolelle.

Sit ku mennään lastensuojeluun niin enemmän niinku alkaa olemaan tarve niille ammatillisille tukihenkilöille ja semmosille ammatillisemmille tukiperheille. Sehän se on se tarkotuskin, että kun laki uudistui, että lastensuojeluun tulisi vaan ne tavallaan niinku vaikeimmat tapaukset niin sithän se vapaaehtoisten määrä on pienempi.

Asiakkaan haasteellisuus määrittelee kumpaa tukimuotoa käytetään, jos on vaikka neurohaasteita, tourettea, aspergerii, autismia, ADHD:tä niin jotka koordinoivat tukihenkilöpankkia niin sanovat, että ei heille semmoisia, näiden diagnoosien alla olevia. He eivät pysty auttamaan. Se on todellakin se, että mitkä ovat haasteet, problematiikka niin se määrittelee onko tukihenkilö ammatillinen vai omasta pankista.

Kun ne ei enää niinku ole vapaaehtosilla autettavissa ku sitte ne oireilut ovat niin pahoja, että ei voi kuvitellakaan, että laittaisi tavalliseen perheeseen tai sitte jollekin vapaaehtoiselle tukihenkilölle, pitää olla vähän semmoista ymmärrystä.

Ensisijaisesti pitää hakea omasta pankista tukihenkilö mutta jos sieltä ei saa tai asiakkaalla on erityisiä haasteita, niin käännetään ammatillisten tukihenkilöiden puoleen.

4. Mitä toiminnalla toivotaan saavutettavan?

Tutkimuksestamme ilmeni, että toiminnalla toivotaan olevan positiivinen vaikutus lapsen, nuoren tai perheen elämään. Toiminnalla pyritään siihen, että mahdollisimman kevyellä tukimuodolla saadaan lapsen tai nuoren käytös tai perheen tilanne muutettua positiivisempaan suuntaan, mistä on enemmän hyötyä lapselle tai nuorelle itselleen.

Ne on niiku jokaisen kohdalla ihan eri asiat mutta varmasti se positiivinen muutos siihen toivottuun suuntaan, mitä se perhe itse kaipaa ja mitä se lapsi tai nuori itse toivoo.

Mulla ainakin näihin sosiaaliin tilanteisiin, oppisi niissä toimimaan ja mentäisiin nuoren mukavuusalueiden ulkopuolelle. Ei antaisi nuoren jäädä maleksimaan kotiin vaan saisi sen ulos, pois

tietokoneelta. Harrastuksen löytyminen, terveellisempää tekemistä.

Vaikka perhetyö on hyvin erilaista ja siinä mennään niin lähelle siihen perheeseen tekemään sitä muutosta mutta kun sekä tukiperhe, että tukihenkilö toiminta yleensä tapahtuu sen perheen kodin ulkopuolella niin semmoisen perhe ottaa yleensä aika kivasti vastaan, ei kaikki mutta yleensä. On semmoinen toivottu tuki.

5. Minkälaisia tavoitteita asetetaan, kuinka tarkkoja tavoitteita?

Tavoitteiden asettelussa oli haastateltavien keskuudessa jonkin verran hajontaa. Toisten mielestä toiminnalle ei voi asettaa kovin tarkkoja tavoitteita ja he katsoivat, etteivät ne ole niin tärkeitäkään. Ammatilliselle tukihenkilötoiminnalle asetetaan tavoitteet tarkemmin ja niiden saavuttamista seurataan raporttien kautta. Asetetut tavoitteet vaihtelevat lapsen, nuoren ja perheen tilanteisiin ja ongelmiin perustuen. Lapsen, nuoren tai perheen hyvinvointi on etusijalla ja tämä pitkälti määrittelee mitä tuella tavoitellaan. Jokainen tuentarvitsija on yksilöllinen ja siten myös tavoitteet. Haastateltavat myös luottavat pääsääntöisesti tukihenkilöiden ja tukiperheiden ammatillisuuteen ja heidän tekemisiin havaintoihin, joiden perusteella tavoitteita voidaan myös täsmentää ja muuttaa tarvittaessa.

Se varmaan riippuu kans ihan tilanteesta ja työntekijästä, mikä on niiku tapana mutta en mä kuitenkaan ajattele, että kauheen tarkkoja.

Jos tukiperheitä ajattelee, niin sehän on sitä tavallista arkea, sitä hän myö aina sanotaan tukiperheille, että ei tarvi olla mitään sirkusta, vaan ihan sitä normaalia arkea, se on niinku se tarkoitus, että mistä ne lapset sitten hyötyvät. Eihän siinä ole muuta tavoitetta kuin, että lapella on turvallinen paikka kodin ulkopuolella missä viettää vaikka yksi viikonloppu kuukaudesta.

Nuorille, varsinkin jos on ammatillinen tukihenkilö, niihin on pakkokin koska ensinnäkin ne palvelut maksavat aika paljon ja onhan siinä pakko olla tietyt raamit et missä sitä tehää ja tietysti kaikissa tukihenkilö tai tukiperhe ja onko ammatillinen tai vapaaehtoinen niin pitää olla ne tuntimäärät ja tapaamiskerrat niin nehan pitää olla tarkasti määritelty ja tietysti ne sopimukset tehdään.

Kyllä välillä tulee katottua tukihenkilöiden raportteja, että mitä ne on tehnyt niin välillä mietityttää, että onko tää nyt se toiminto mikä tukee sitä asiaa mutta sitten niistä voidaan keskustelua ja kertoa,

että tämä nyt ei ehkä on ihan sitä mikä on ollut ajatuksena tässä. Muta kyllä pääasiassa ne, jotka sitä toimintaa tekevät niin tietävät miten sitä asiaa vietäisiin eteenpäin.

Yrittää ainakin miettiä, että olisi vaikka kaksi jouhevaa tavoitetta mitä kohtaan mentäisiin sitten. Tarkistellaan sitten miten on onnistuttu ja onko siellä mitä muuta mitä voitaisiin tavoitella.

6. Kuinka asetettuihin tavoitteisiin pääsemistä tarkistetaan?

Tavoitteiden tarkistamisessa oli myös jonkin verran hajontaa vastauksissa. Asiakassuunnitelmien päivittämisessä oli vaihtelua, koska sen katsotaan olevan yksilöllistä. Joillakin saatetaan asiakassuunnitelmaa päivittää kolmen kuukauden välein, kun toisilla riittää päivitys puolen vuoden – vuoden välein. Vaikka asiakassuunnitelmissa tarkistetaan tukihenkilötoimintaa, ei tukihenkilöitä läheskään aina oteta asiakassuunnitelmiin mukaan. Tutkimuksemme mukaan vapaaehtoisia tukihenkilöitä ja tukiperheitä ei haluta rasittaa perheen ongelmilla. Työntekijät kokevat myös hankaluuksia erotella, mitkä perheen asioista kuuluvat vapaaehtoisille tukihenkilöille tai tukiperheille ja mitkä eivät. Tukihenkilöpalavereita pyritään pitämään jonkin verran, mutta työntekijöillä ei tahdo riittää aika tavata kaikkia erikseen. Nuorten kannalta yhteispalaverit voivat olla myös murskaavia, jos siellä on paljon viranomaisia päättämässä nuoren asioista.

Asiakassuunnitelmassa. Itseni kohalla riippuu, että otetaanko tukihenkilöt mukaan asiakassuunnitelmaan, jos on ammatillinen tukihenkilö ni sitte kyllä pyytäisin aina mukaan mut sitte jos on vapaaehtoisia tukihenkilöitä niin itse oon ainakin pitänyt niitten kanssa, että on semmonen tukihenkilöpalaveri, sehän ei sitten ole mikään asiakassuunnitelma mutta tukihenkilöpalaveri aina tietyin väliajoin.

En ole aina pyytänyt tukiperhettä asiakassuunnitelmaan, että sitten muuten pidettiin yhteyttä. Ja sitten jos oli sellaisia pitkäaikaisia, niin se tieto kyllä kulki muuten, jos oli jotain erityistä, kun asiakkuudet olivat niin pitkiä. Mutta asiakassuunnitelmissa tai sitten muuten palavereissa.

Ja ite koen, että se on välillä hankalaa vapaaehtoisten kanssa, että mitkä asiat kuuluu tukiperheelle tai tukihenkilölle. Sen takia monesti asiakassuunnitelmaan ite en pyydäkään vapaaehtoisia, sitten on ne tukihenkilö tai tukiperhepalaverit ihan erikseen, koska sit on kuitenkin niitä, että perheessä on niin moninaisia juttuja ja

saattaa liittyä ei pelkästään siihen lapseen, joka käy tukiperheessä. Asiat voi liittyä niin moniin eri juttuihin, että sitten kuuluuko kaikki niillä vapaaehtoisille ja niinku ihan ajatellen niitä vapaaehtoisia tukihenkilöitä ja tukiperheitä, et onks se vähän liikaa kuormaa jos sitte nää meidän on vanhemmat ovat hyvin rajattomia, et puhuvat omat asiansa joka tapauksessa, että vähän niinku suojaa niitäkin, että ihan kaikkia asiat ei kuulu ulkopuolisille. Totakai kaikki oleellinen sen lapsen kannalta, miten sitä arkea eletään niin tietenkkin semmoinen kuuluu.

7. Kuinka pitkäaikaista toiminta on?

Tukimuotoa käytetään hyvin erilaisiin tarkoituksiin, joten niiden kestot vaihtelevat suuresti. Haastateltavien mukaan tukihenkilö on helpompaa myöntää tietyn määräajaksi, jonka jälkeen tuen tarve arvioidaan uudelleen. Tukiperhe haetaan yleensä sillä ajatuksella, että tuki kestää pidempään ja lapset usein kasvavat ulos tukimuodosta.

Tukiperhetoiminta on mun mielestä aina pitempiaikaista, kun sit taas tukihenkilö. Onhan sellaisiakin, joilla on tosi pitkäaikaisia tukihenkilöitä mutta se on enemmän ehkä sellaista, että tehdään jollekin tietylle ajalle ja sitten kun tavoite on saavutettu niin lopetetaan.

Tukiperheestä monet nuoret kasvaa ulos, et eihän sitten kun nuori tulee murrosikään niin harva haluaa enää käydä.

Toiminnalle ei ole aikarajaa mutta sitä ei kuitenkaan järjestetä koko lapsuus-/ nuoruusajaksi

8. Milloin toiminta lopetetaan? tavoitteet saavutettu/ ei saavutettu (miksi ei saavutettu?)

Tutkimuksemme mukaan tukimuoto on helpompi päättää, jos toiminnalla on ollut selkeät tavoitteet ja ne on saavutettu kuin silloin, kun tavoitteita ei ole tarkasti määritelty. Tukihenkilötoiminta voidaan myös päättää, jos tuettava ei enää hyödy tukihenkilötoiminnasta. Haastatteluissa tulee selväksi, että sosiaalityöntekijät pitävät päättämistyöskentelyä tärkeänä. Tukimuodon päättäminen pyritään tekemään mahdollisimman joustavasti ja suunnitellusti, jotta jokainen osapuoli saa tehtyä luopumistyön ja samalla voidaan varmistaa, että tuettavan elämä kantaa tuen päättyessäkin.

Tukihenkilössä niinku sanoin, niin siinä on helpommat ne tavoitteet ja monesti se suhde loppuu tavallaan, että tulee molemmille osapuolille semmoinen tunne, että nyt ei oo enää mitään annettavaa.

Harrastukset lähtevät juoksemaan ja kavereita on, vanhemmat tekevät lasten kanssa niin miksi siinä sitten enää olisi.

Joskus kun toiminnan on nähty auttavan nuorta hyvin, niin pidetään tukimuotoa vielä, vaikka kolme kuukautta, jotta varmistetaan, että kaikki jatkuu hyvänä, vahvistetaan hyvää ja sitten päätetään toiminta yhteistuumin.

Pyritään lopetustyöskentelyyn, jotta toiminta ei loppuisi yhtä-äkkiä vaan tapaamiskertoja harvennettisiin. Sosiaalityöntekijät kokivat, että lopetustyöskentely on erittäin tärkeää.

9. Miten toimintaa voisi kehittää?

Tutkimuksemme tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi nousi sosiaalityöntekijöiden halu päättää itse, käytetäänkö vapaaehtoista vai ammatillista tukimuotoa. Työntekijät kokivat hankalaksi sen, että he ovat itse nähneet asiakkaan tarpeet ja arvioineet, että hän tulisi parhaiten autetuksi ammatillisella tukihenkilötoiminnalla. Hakemus pitää silti viedä asiakasohjausryhmään, jossa päätetään ammatillisen tukihenkilön tarve ja käytettävä aika. Haastateltavat toivoivat, että tukipankkiin saataisiin myös enemmän tukihenkilöitä ja tukiperheitä. On huomattu, että kysyntä ja tarjonta eivät aina kohtaa. Esimerkiksi tukiperheitä on saatavilla, mutta he ovat toivoneet yhtä-kahta lasta, kun tarjolla olisi perheen kolme lasta. Kun tarpeet ja kysyntä eivät kohtaa, asetetaan tuen tarvitsija jonoon odottamaan sopivaa tukihenkilöä tai tukiperhettä. Haastateltavat toteavat myös, että ammatillisia tukihenkilöitä on hyvin saatavilla ja nopeallakin aikataululla. Yhteistyö eri viranomaisten ja tahojen kanssa koetaan myös ajoittain haastavaksi. Etenkin nuorisopsykiatrian kanssa toivottaisiin tiiviimpää yhteistyötä ja yhteisymmärrystä lapsen mielenterveydellisestä tilasta.

Saataisiin itse päättää, että mikä tuki myö halutaan. Meidän ei tarvitsisi viedä asiakasohjausryhmään, johon nyt joudumme viemään jokaisen tukihenkilöhakemuksen. Asiakasohjausryhmässä jonkin verran hylätään hakemuksia tai sitten sosiaalityöntekijän näkemys

ammattillisesta tukihenkilöstä hylätään ja päätetään, että asiakkaalle on tarjottava omasta pankista tukihenkilöä. Katkeraa niellä, että ei saa päättää asiasta itse, kun itsellään on käsitys mikä asiakasta parhaiten auttaisi.

No ainakin varmaan sellanen tiedon lisääminen varsinkin vapaaehtoisten kohdalla.

Pitäisi saada tukihenkilöitä enemmän Kouvolan kaupungin pankkiin, jotta asiakkaalle saataisiin tukihenkilö mahdollisimman lyhyellä odotusajalla.

Hakemus saattaa mennä myös jonoon pankissa, jolloin sosiaalityöntekijät pelkäävät asiakkaan ongelmien menevän huonompaan suuntaan.

Ammattillisia tukihenkilöitä on hyvin saatavilla, sosiaalityöntekijät kokevat, että he pääsevät nopeasti aloittamaan toiminnan, vaikka samalla viikolla.

Toivoisin jouhevampaa yhteistyötä nuoripsykiatrian kanssa, ottaisivat kopin niistä, joilla ihan selvästi on psykan probleemaa.

Kyllähän se niin on kun tarve koko ajan kasvaa, että jos me emme nyt pidä huolta vapaaehtoisista ja tueta heitä niin kohta me ollaan ihan ehjän edessä.

7 TULOSTEN YHTEENVETO

Tutkimuksessamme olemme sosiaalityöntekijöitä haastatteleamalla halunneet selvittää vastauksia seuraaviin kysymyksiin: millaisia tavoitteita tukihenkilö- / tukiperhetoiminnalle asetetaan, miten niitä seurataan sekä miten toimintaa tulisi heidän mielestään kehittää. Näihin kysymyksiin haimme vastauksia teema-haastattelulla. Toiveenamme oli tehdä yksilöhaastatteluja, mutta työnantaja-puolen kiireistä johtuen sovimme yhden ryhmähaastattelun (3 henkilöä) ja yhden yksilöhaastattelun. Tavoitteenamme oli saada viisi haastateltavaa mutta opinnäytetyön tekijöistä riippumattomista syistä saimme vain neljä haastateltavaa. Kaikki haastateltavat toimivat Kouvolan kaupungin lastensuojelun avo-huollossa sosiaalityöntekijöinä. Nauhoittamamme haastattelut litteroitiin ennen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Olemme tutkimustuloksissamme halunneet myös tuoda haastateltujen ajatuksia julki.

Tutkimuksessamme korostui sosiaalityöntekijöiden näkemys siitä, että tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnalla voidaan saada merkittäviä muutoksia aikaiseksi ja siten ehkäistä rankempia tukimuotoja, kuten huostaanottoja. Varhaisessa vaiheessa annettu riittävän intensiivinen ja pitkäkestoinen tuki ehkäisee tehokkaimmin lapsen myöhempää huostaanottoa. Ns. matalan kynnyksen palveluista on saatu eri puolilta Suomea myönteisiä kokemuksia, eivätkä palvelut välttämättä vaadi lastensuojelun asiakkuutta. (Sinkkonen 2015a, 149–150.) Lapsen ollessa tuen tarpeessa tulisi tilanne tunnistaa ja arvioida oikea-aikaisesti ja riittävän varhaisessa vaiheessa. Pienikin palvelu tai tuki voi oikein ajoitettuna estää suuremman vahingon. Tämä päämäärä on tärkeä useammastakin syystä. Tärkein on se, että varhainen tuki on lapsen näkökulmasta inhimillistä. Toiseksi, lapsella on oikeus tarvitsemiinsa palveluihin ja erityiseen suojaan. Kolmanneksi, lapsen tilanne voidaan turvata pienemmin toimenpitein, mitä varhaisemmassa vaiheessa lapsen tilanteeseen puututaan. Tällöin toiminta on myös kustannustehokasta. Liian myöhään aloitettu tuki voi johtaa siihen, että lapsen tilanteessa tarvitaan kalliita korjaavia lastensuojelun palveluja ja tukitoimia. Tästäkin huolimatta lapsi saattaa ajautua aikuisena yhteiskunnan muun huolto- ja hoitokoneiston varaan. Tehoton lapsen suojeleminen on yhteiskunnalle moninkertaisesti kalliimpaa kuin tarjota lapselle lapsuusaikana se tuki, jota hän kulloisessakin tilanteessa tarvitsee kasvaakseen yhteiskunnassa pärjääväksi toimijaksi. (Saastamoinen 2016, 41–42.)

Lapsen tuen tarpeen poistaminen ja lapsen tilanteeseen aikaan saatu toivottu pysyvä muutos on tarkoituksena ja tavoitteena lapselle tarjottavilla palveluilla ja tukitoimilla. Tukitoimilla pyritään saamaan aikaan tavoiteltu myönteinen muutos lapsen olosuhteissa olevissa riskitekijöissä ja vaikuttamaan lapsen ja perheen olosuhteisiin, niin että lapsen oikeus turvalliseen lapsuuteen toteutuisi. (Saastamoinen 2016, 45–46.) Tutkimuksemme mukaan tavoitteiden asettaminen vaihtelee suuresti, lapsen ja perheen tilanteeseen mukautuen. Välillä selkeiden ja yksityiskohtaisten tavoitteiden asettaminen on jopa hankalaa ja tavoitteet saattavat jäädä hyvin yleiselle tasolle. Myös Jokinen (2014) on tuonut esiin esittelemässämme pro gradu-tutkimuksessaan, että tavoitteet kuvataan monesti epämääräisesti tai fraasillisesti. Tavoitteiden asettaminen ja

niiden seuraaminen oli yksi tutkimuskysymyksistämme. Olisimme toivoneet tähän kohtaan yksityiskohtaisempia tavoitteiden asettelua, mutta ilmeisesti tarkkojen tavoitteiden määrittelyminen ei ole läheskään aina mahdollista.

Lastensuojelussa asiakassuunnitelma on keskeinen ja välttämätön työväline, jonka avulla suunnitellaan, arvioidaan ja seurataan sekä järjestetään lapsen ja hänen perheensä tarvitsemaa tukea ja palveluja. Asiakassuunnitelman tarkistaminen on hyvin keskeinen osa seurantaan. Ilman asiakassuunnitelmaa apua ei voida antaa oikealla tavalla. (Araneva 2016, 245.) Tutkimuksemme mukaan Kouvolan kaupungin lastensuojelun avohuollossa asiakassuunnitelmia päivitetään tarpeen vaatiessa, toisinaan jopa kolmen kuukauden välein, ja sen mukaan tukitoimia voidaan muokata yhdessä asiakkaan kanssa tilanteeseen sopivaksi.

Lasten, nuorten ja perheiden pahoinvointi on lisääntynyt Suomessa ja se on yksi yhteiskuntamme merkittävimmistä huolenaiheista. Lasten ja nuorten tilanteet ovat myös moninaisempia ja tämä haastaa auttamistyön. (Sitra 2014.) Tutkimuksessamme tuli esille, että lasten ja nuorten ongelmat ovat muuttuneet moninaisemmiksi ja haasteellisimmiksi. Sosiaalityöntekijät kokevat, että vapaaehtoisten tukihenkilöiden osaaminen ei tahdo enää riittää, eikä heiltä voi vaatia ammatillista osaamista. Tämän vuoksi ammatillisten tukihenkilöiden tarve on lisääntynyt. Sosiaalityöntekijät kokevat myös, että liian usein heidän arviointikykynsä jätetään huomioimatta, kun asiakasohjausryhmässä päätetään, että vapaaehtoinen tukihenkilö on riittävä tuki lapsella tai nuorelle ammatillisen tukihenkilön sijaan.

Tutkimuksessamme käy ilmi, että sosiaalityöntekijöillä on huoli lasten hyvinvoinnista. Sosiaalityöntekijät toivoisivat enemmän ja tiiviimpää yhteistyötä eri tahojen kanssa, jotta lapsen hyvinvointi tulisi kohdatuksi kokonaisvaltaisesti ja tuet saataisiin kohdistettua oikein. Saastamoisen (2016, 61) mukaan lapsen kokonaisvaltaisen tilanteen arvioinnille ja tarvittavien palvelujen ja tukitoimien järjestämiselle ehdoton edellytys on monialainen asiantuntemus ja eri hallintoalojen viranomaisten yhteistyö. Lasta koskeva palvelujärjestelmä on monelta osin sektoroitunut, asiakkuuksilla saattaa myös olla tiukat rajat. Lapsen mahdollisesti tarvitsemat tukitoimet ja palvelut muodostavat usein näiden sektorirajojen ylittävän kokonaisuuden. Lapsen olosuhteet ovat yksi kokonaisuus, ja

tämän kokonaisuuden pilkkominen järjestelmän mukaisiin osiin tuntuu perheen näkökulmasta ongelmalliselta. Avun antaminen hidastuu myös tämän sekavan ja pirstaleisen palvelujärjestelmän vuoksi, ja se johtaa usein perheiden vaikeuksien kasaantumiseen ja kärjistymiseen. Toimiva viranomaisten välinen yhteistyö luo asiakaslähtöisen ja laadukkaan palvelukokonaisuuden, jolloin lapsen elämän riksitekijät pystytään tunnistamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja kohdentamaan tuki ja palvelut lapselle oikea-aikaisesti. Olemme paljon kuulleet, että monialaista yhteistyötä pyritään tekemään ja joissakin paikoissa se onnistuukin. Mutta mietimme, että mikä on syynä sille, että toisen viranomaisen näkemyksiä ei olla valmiita vastaanottamaan tai tekemään yhteistyötä? Mielestämme monialainen yhteistyö auttaisi asiakkaita suuresti, kun asiakas saisi kerralla oikeat palvelut ja tuet.

Lapsen suojeluun liittyvän yhteistyön onnistuminen edellyttää eri hallintoalojen viranomaisten välisiä toimivia yhteistyöprosesseja sekä asenteiden ja toimintakulttuurien muutosta. Lapsen suojelun moninaisuus mm. haastaa onnistuneiden ja toimivien prosessien luomisen. (Saastamoinen 2016, VI)

Tutkimuksemme mukaan tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan tavoitteena voi olla, että yksinhuoltaja perheen lapselle saadaan miehen mallia, tavallisen perheen arjen malli tai syrjäytymisriskissä olevalle lapselle saadaan toinen aikuinen arjen askareisiin. Lapselle ja nuorelle on tärkeää, että turvallinen aikuinen on saatavilla, sillä kaikki tarvitsevat läheisyyttä ja lohdutusta. Etenkin sellaiset lapset, joiden kotona saamassa hoivassa on puutteita, saavat suurta hyötyä kodin ulkopuolisten aikuisten osoittamasta kiinnostuksesta ja arvostuksesta. Tyypillistä selviytymistarinoille on se, että laiminlyödyllä lapsella on ollut lähelläään joku aikuinen, joka on auttanut ja tukenut lapsen kasvua. (Sinkkonen 2015a, 31–32.)

Lapsen mahdollisuus ainakin yhden riittävän turvallisen kiintymyssuhteen muodostamiseksi on lastensuojelun tärkein tehtävä. Jos katsotaan, että suhde on mahdollista syntyä avohuollon tukitoimien avulla lapsen ja hänen biologisten vanhempiansa välille, on tehtävä kaikki mahdollinen, jotta tavoitteeseen päästään. (Sinkkonen 2015b, 163–164.)

8 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi oli kiinnostava ja ajankohtainen alusta lähtien. Opinnäytetyön aihe löytyi toisen kirjoittajan kokemuksen pohjalta ja tuntui, että aihetta olisi mielenkiintoista tutkia enemmän. Toiselle tutkimuksen tekijälle aihe oli melko vieras, mutta tämän työn myötä toiminnan kuva, sen vaativuus ja tärkeys selkiintyivät. Emme kuitenkaan ole antaneet työkokemuksen tai omien näkemysiemme vaikuttaa tutkimuksen kulkuun tai tuloksiin. Tuloksia on analysoitu pelkästään vastaajien näkökulmasta.

Prosessi lähti hyvin käyntiin ja saimme opinnäytetyön suunnitelman tehtyä. Tutkimuslupa viivästytti aikatauluamme ja kerkesimme jo miettiä vaihtoehtoja, kuinka jatkaa eteenpäin vai valitaanko kokonaan uusi aihe. Haastattelut olivat antoisia ja olisimme mielellään järjestäneet niitä useamman mutta emme saaneet enempää yhteydenottoja sosiaalityöntekijöiltä. Tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että alkuperäisen viiden haastattelun tavoitteesta emme jääneet kuin yhden päähän. Päätimme, että prosessi saa jatkua tulosten käsittelyyn. Aineiston litterointi vei oman aikansa mutta koimme, että tämä oli ainut tapa saada työntekijöiden ääni kuuluviin niin kuin he ovat asioista puhuneet.

Työtä olemme tehneet alusta alkaen yhdessä. Lähdeaineistoa tutkimme ja kirjoitimme itsenäisesti, mutta muokkasimme tekstiä yhdessä. Haastattelut, litteroinnin ja tutkimusaineiston analysoimme ja pohdimme yhdessä. Yhteistyömme on sujunut ongelmitta ja yhteisen ajan löytäminen opinnäytetyön tekemiseen on ollut joustavaa, vaikka asumme eri kunnissa.

Kouvolan lastensuojelu on ollut viimeisen vuoden aikana muutoksien alla perustettaessa lapsiperheiden sosiaalityötä. Kyseessä on palvelu perheille, jotka eivät ole ongelmiseen lastensuojelun asiakkaita mutta tarvitsevat tukea vanhemmuuteen ja lasten kasvattamiseen. Tukihenkilö tai tukiperhe voidaan myöntää myös ilman lastensuojelun asiakkuutta. Ennen toiminnan aloittamista asiakkaalle tehdään kuitenkin palvelutarpeen arviointi ja perheellä on asiakkuus lapsiperheiden sosiaalipalveluihin. Lapsiperheiden sosiaalipalveluissa asiakkaan kanssa laaditaan myös asiakassuunnitelma.

Lapselle järjestettävät lastensuojelun palvelut ja tukitoimet perustuvat lapselle tehtävään asiakassuunnitelmaan ja siinä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Palvelujen ja tukitoimien vaikuttavuutta sekä asetettujen tavoitteiden toteutumista on seurattava jatkuvasti ja asiakassuunnitelmaa päivitettävä.

(Saastamoinen 2016, 52–53.) Lastensuojelun lain mukaan suunnitelmaa on päivitettävä vähintään kerran vuodessa ja Kouvolan kaupungilla suunnitelmia päivitetään monesti tätä useammin. Vastaajien mukaan asiasta on tullut heille myös sanomista, mutta mielestämme asiakassuunnitelmaa on hyvä päivittää tarpeen mukaan, oli se sitten joka kolmas kuukausi tai kerran vuodessa. Kuinka muutoin tavoitteita ja niiden toteutumista voitaisiin seurata ajantasaisesti ja muuttaa tavoitteita tilanteen vaatimalla tavalla?

Aihetta voisi tutkia samasta näkökulmasta toisessa kaupungissa ja vertailla tuloksia keskenään. Tavoitteiden asettaminen oli mielestämme niin työntekijäkohtaista kuin tietysti asiakaskohtaista. Olisi mielenkiintoista nähdä tutkimuksien kautta, asetetaanko toisissa kaupungeissa vielä yksityiskohtaisempia tavoitteita tukihenkilö- ja tukiperheitoiminnalle.

Aihetta voisi laajentaa ja ottaa mukaan vapaaehtoiset tukihenkilöt ja -perheet. Tutkimuksella voisi yrittää selvittää, kuinka vapaaehtoiset kokevat olevansa mukana tukiprosessissa. Lapsiperheiden sosiaalityö toi esille, että vapaaehtoisia pitää kuunnella ja tukea, jotta he jaksavat olla mukana vaativassa ja tärkeässä toiminnassa. Olisi mielenkiintoista saada vapaaehtoisten ääni myös kuulville.

Oman oppimisemme kannalta prosessi oli antoisa ja opettavainen. Pääsimme tapaamaan työelämän ammattilaisia, joilta opimme aiheestamme paljon. Haastatteluiden avulla opimme ymmärtämään sen, kuinka tärkeänä tukihenkilötoimintaa pidetään ja että siihen halutaan panostaa. Käytettävissä oleva aika ja resurssit eivät aina anna mahdollisuutta toimia niin kuin työntekijät haluaisivat, joten heidän pitää miettiä vaihtoehtoisia tukimuotoja. Lapsiperheiden sosiaalityön sosiaaliohjaajat toivat haastattelussa esiin varhaisen puuttumisen, johon Kouvolan kaupunki panostaa tällä hetkellä. Mielestämme ennaltaehkäisy ja varhainen puuttumien ovat erittäin tärkeitä, koska silloin mahdollisiin ongelmiin on helpompi puuttua ja korjata, kun ne eivät ole kasvaneet liian suuriksi. Varhaisella puuttumisella voidaan myös auttaa lapsia ja nuoria vapaaehtoisilla

tukihenkilöillä ja tukiperheillä, jolloin ammatillisten tukihenkilöiden kustannukset jäävät pienemmiksi. Lisäksi tutustumalla alan kirjallisuuteen ja erilaisiin tutkimuksiin, opimme itseämme kiinnostavasta aiheesta enemmän. Haasteita oli matkan varrella mutta emme säikähtäneet niitä vaan jatkoimme loppuun asti pysymällä omassa aikataulussa ja saamalla työmme valmiiksi.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Ammatillinen tukihenkilötoiminta. Milapro. Saatavissa: http://www.milapro.fi/avopalvelut/ammattillinen_tukihenkilotoiminta.html. [viitattu 29.11.2016].

Araneva, M. 2016. Lapsen suojeleminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum pro.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20. Painos. Helsinki: Tammi.

Ikonen, L. 2013. Salassa pidettävä - suojeleeko laki lasta vai lastensuojelijaa? Vehmersalmi: Radium-kirjat.

Jatkopolut. Ammatillinen tukihenkilötoiminta. Saatavissa: http://www.jatkopolut.fi/ammattillinen_tukihenkilotoiminta. [viitattu 29.11.2016]

Jokinen, A. 2014. Lastensuojelun asiakassuunnitelma sosiaalityön legitimoimiseksi välineenä - tutkimus Helsingin lastensuojelun avohuollon sosiaalityössä kirjoitetuista asiakassuunnitelmista. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto.

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2011. Sosiaalityön käsikirja. Lastensuojelu. 3. painos. Tallinna: Tietosanoma.

Korhonen, A. 2005. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Jyväskylä: Erityis- huoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry.

Kouvola. 2016. Sosiaalityö lapsiperheille. Saatavissa: <http://www.kouvola.fi/index/sosiaali-jaterveyspalvelut/lapsiperheille/sosiaalityolapsiperheille.html>. [viitattu 17.1.2017].

Laiho, K. 2007. Asiakasryhmäkohtainen sosiaalityö. Teoksessa: Sosiaalityön käsikirja, toim. Kananoja, A., Lähteinen, M., Marjamäki, P., Laiho, K., Sarvimäki, P., Karjalainen, P. & Seppänen, M., 132-133.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Lastensuojelun käsikirja. 2015. Lastensuojelun avohuolto. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto>. [viitattu 29.11.2016].

Lastensuojelun tukihenkilöksi. Lastensuojelun tukihenkilötoiminta. Saatavissa: <http://www.lastensuojeluntukihenkiloksi.fi/fi-lastensuojelun-tukihenkilotoiminta.html>. [viitattu 10.1.2017].

Matilainen, M. 2008. "Tärkeä lastensuojelun tukimuoto, jota ei voi hoitaa toisella kädellä" Jyväskyläläisten lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä tukiperhetoiminnasta. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Pennanen, R. 2004. Tukihenkikö auttajana. Teoksessa: Tukihenkilöopas, toim. Helenius, T., Pennanen, R., Kanerva, J., Uusitalo, U. & Huttunen, M., 8-9.

Moilanen, J. & Svenlin A-R., 2016. Aika tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnan jäsentäjänä ja resurssina. Teoksessa: Kannasoja, S., Kuronen, M. & Poikolainen, T. (toim.) Tutkiva sosiaalityö. Sosiaalityön aika. Talentia-lehti Sosiaalityön tutkimuksen seura 2016.

Saastamoinen, K. 2016. Lapsen suojelu. Viranomaisten ja muiden toimijoiden välisenä yhteistyönä. Helsinki: Edita.

Sanakammari. 2016. Tukea lapsiperheille jo varhaisessa vaiheessa. Kouvola. Kouvolan kaupungin tiedotuslehti 1/2016, 5.

Sinkkonen, J. 2015a. Lapsen kiintymyssuhteet tavanomaisissa ja poikkeavissa olosuhteissa. Teoksessa: Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Kustannus oy Duodecim, 23-39.

Sinkkonen, J. 2015b. Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoitettaessa. Teoksessa: Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. (toim.) Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Helsinki: Kustannus oy Duodecim, 148-164.

Sitra. 2014. Tajua mut! - toimintamalli lasten ja nuorten tukena. Kyllä mua saa auttaa! Ketään ei jätetä! WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://media.sitra.fi/2017/02/27174651/Selvityksia83-2.pdf> [viitattu 16.4.2017].

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301

Svenlin, A-R. Tukiperhe lastensuojelun avohuollon interventiona – ohjelmateoria ja vaikutukset. Väitöstutkimus. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Taavila, A. & Ylönen, N. 2017. Sosiaaliohjaaja. Haastattelu 7.4.2017. Kouvola: Lapsiperheiden sosiaalityö.

THL. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2016a. Tukihenkilöt ja -perheet. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet>. [viitattu 29.11.2016]

THL. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2016b. Lastensuojelu. Saatavissa: https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/ehkaiseva_lastensuojelu. [viitattu 2.12.2016]

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Utti, E. 2009. Vapaaehtoistyöntekijän sitoutuminen lastensuojelun tukihenkilötoiminnassa. Helsinki. Erityishuoltojärjestöjen liitto EHJÄ ry

Viitanen, K. 2016. Tukiperheitä tarvitaan lisää. Uudistuva lastensuojelu-lehti 1/2016, 8-13.